Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 29 НОЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 142 (7645). ★ Мах 3 кеп.

КПСС Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1988 шера 28 ноябре хиннай КПСС Центральни Комитета аргІанара Пленум.

Пленумо дийцад «Паччахьалкхе хьаяра даькъе политически реформа чакхъяккхара де дезарех» дола дош. Цу дешах доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Докладах хиннача пренешка къамаьлаш дир: В. И. Воротникова — РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председателя; В. В. Щербицке — Украина Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. К. Фотеева — КПСС Нохч - Гіалгіай обкома хьалхарча секретара, М. С. Мендыбаева — Казахстана Компарте ЦК шоллагІча секретара, В. М. Малыхина — СССР 50 шу дизара цІерагІча Волжски автомобильни завода электрикий бригадира, Куйбышевски область, А. А. Логунова — СССР Іилмай Академе вице-президента, М. В. Ломоносова, цІерагІча Московски паччахьалкхен университета ректора, Е. Е. Соколова — Белоруссе Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. И. Вяляса — Эстоне Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. И .Мироненкос — ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара, А.-Р. Х. Везирова — Азербайджана Компарте ЦК хьалхарча секретара, Н. С. Конарева — СССР машиннаькъий министра.

Дош хаддаш къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Дийцача дешах Пленумо тІаийцар кепайоазон тІа арабоаккхаш бола соцам.

Пленуме ладийгІар СССР Министрий Совета Председателя Н. И. Рыжкова яьча «2005 шерага кхаччалца йолча юкъа СССР экономическии социальнои дегІайоалаяра концепце проект кийчъяра беча балхах» йолча докладага. Цу дешах Пленумо тІаийцар кепайоазон тІа арабоаккхаш бола соцам.

Пленумо чІоагІйир КПСС ЦК сентябрьски (1988 ш.) Пленумо чурчеи арахьарчеи политика керттерча лостамегІа вІашагІъехкача КПСС Центральни Комитета комиссей персональни состав. Цу дешах бола соцам кепатох.

Пленуме дийцад организационни дош.

Пленумо И. Б. Усманходжаев КПСС ЦК членаллера кандидатий составера, И. Джаббарови, А. У. Салимови КПСС ЦК членалла кандидатий составера діабаьхаб сий дс адеш дола гІулакхаш дарах.

Цу тІехь КПСС ЦК Пленумо чакхбаьккхар ший болх.

Советско-французски экипажа шоллагІа старт

ТАСС хоам

1988 шера 26 ноябре московски ханах 18 сахьати 50 минути яьлча Советски Союзе урагІдахийтар «Союз ТМ-7» яха космически кема.

Кема лехкаш я дунен халкъашта юкъера экипаж: командир Советски Союза Турпал, СССР летчик - космонавт Александр Волков, бортинженер Сергей Крикалев, космонавт - тохкамхо, Советски Союза Турпал, Французски Республика гражданин Жан-Лу Кретьен.

Кема урагІдахийтара программагІа «Союз ТМ-7» яха кема «Мир» яхача орбитальни комплексах дІахотта, цу тІа космонавташца Владимир Титовца, Муса Манаровца, Валерий Поляковца цхьана Іилма - технически тохкамаш эксперименташ е лерхІ.

ШоллагІйола советско-французски космически полет еш я Советски Социалистически Республика Союзен Французски Республикан правительствашта юкъе баьча бартага хьежжа.

Телеметрически информацие даиллеІеи экипажа докладеІеи, «Союз ТМ-7» яхача кема бортовой системаш лерттІа болх беш я.

Космонавташ Волков, Крикалев, Кретьен могаш-маьрша ба.

ВОЛКОВ

Александр Александрович

Советски Союза Турпал, СССР летчик - космонавт Александр Александрович Волков ваьв 1948 шера 27 мае Донецки областерча городе Горловке.

1970 шера Советски Союза шозза Турпал волча С. И. Грицевеца цІерагІара Харьковски лакхера военни авиационни училище йистеьаькхачул тІехьагІа ТІема-Фецарча Низашка летчик - инструктор волаш гІулакх деш хиннав. «1 класса тІема летчик», «2 класса летчик-испытатель» яха квалификацеш йолаш ва.

1973 шера денз А. А. Волков Советски Союза Коммунистически парте член ва.

1976 шера денз космонавтий отряде ва. Эгара хьалхара космосе урагІваха хиннав Александр Александрович 1985 шера «Союз Т-14» яхача кема тІеи «Салют-7» яхача орбитальни станце тІеи волаш. «3 класса космонавт» яха квалификаци еннай пунна.

ХІанз А. А. Волков В. И. Ленина цІерагІча тІема-политически академе заочно дешаш ва.

КРИКАЛЕВ

Сергей Константинович

Сергей Константинович Крикалев ваьв 1958 шера 27 августе Ленинграде.

1981 шера Ленинградски механически институт йистеьаькхачул тІехьагІа болх беш хул конструкторски бюро. Болх беча хана ше йоккха квалификаци йола специалист хилар гойтад. Космически техника керда образецаш хьаеча юкъе дакъа лаьцад.

С. К. Крикалев СССР самолетни спорта хьакъехьарч спорта мастер ва. массехк тайна спортивни самолеташ караерзаьяь.

Сергей Константинович космически полеташ кийчвала волавеннав 1985 шера денз. «Союз ТМ» яхача кемацеп «Мир» яхача орбитальни комплексацеи космосе ваха кийчвалара йизза курс чакхъяккхаЙ.

Жан-Лу КРЕТЬЕН

Советски Союза Турпал, Французски Республика гражданин Жан-Лу Кретьен ваьв 1938 шера 2 августа городе Ла-Рошеле.

1962 шера тІема-фецара школа чакхъяккхачул тІехьагІа, Франце ВВС-е летчик-истребитель волаш гІулакх деш хиннав. 1970 шера денз Жан-Лу Кретьен тохкама балха тІа ва. 1977 шера из хьожаву Франце къулбехьен района ПВО командующе заместителалла.

1980 шера Жан-Лу Кретьен Ю. А. Гагарина цІерагІча космонавташ кийчбара центре тренировкаш е волалу. Эттара хьалхара из космосе ваха хул 1982 шера июне «Союз Т-6» яхача кема тІеи «Салют-7» яхача орбитальни станце тІеи а волаш.

1982 шера денз Жан-Лу Кретьен Франце космически тохкамий къаман центра кулгалхо ва.

ШоллагІа космосе ваха кийчвалаволавеннав Жан-Лу Кретьен 1986 шера ноябре.

ПАРТИЙНИ ХРОНИКА

ДІадахача шоатта дийнахьа, 26-ча ноябре, отчетно-хоржамий конференцеш хилар республика цхьайолча районашка. Цига гулбеннача коммунисташа шеррача демократен гласпостен хьалашка йийцар парте XXVII съезда, XIX Ерригсоюзни партийни конференце, цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенешка хьежжа отчетни юкъа парте районни комитеташа бьча организационни, пропагандистски, кхетамбалара, кхыча лостамегІа болча балха итогаш, перестройка процесс дІахо кІоаргъяра, радикальни экономически реформа нхоачашъяра хьакъехьара шоай декхараш белгалдьхар.

Эггара хьалхарча шоай организационни пленумашка кандидатураш чІоагІга ювца а ювцаш, къайлагІа кхаж а тоссаш хержар:

КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретаралла — **В. А. Куценко**, шоллагІча секретаралла — **М. Э. Баймурадов**, секретаралла — **В. С. Маслова**.

КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретаралла — **А. А. Мякиев**, шоллагІча секретаралла — **В. А. Абрашин**, секретаралла — **Л. Б. Амерханова**.

КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретаралла — **П. Г. Коломенский**, шоллагІча секретаралла — **Н. Н. Солдаткин**, секретаралла — **Л. Н. Дьяченко**.

КПСС Урус - Мартановски райкома хьалхарча секретаралла — **В. Т. Сагаев**, шоллагІча секретаралла — **В. А. Сурков**, секретаралла — **А. С. Бисолтанова**.

БархІазлагІа хержача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета иттлагІа сесси

1989 шера Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1988 шера Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра хьакъехьеи

НГІАССР Министрий Совета председателя хьалхарча заместителя, НГІАССР Госплана председателя, депутата А. А. МАЛЬСАГОВА доклад

Оаха хоам бьв ма хилларалара, 1989 шера Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1988 шера план кхоачашъяра хьакъехьеи сессе доклад йир НГІАССР Министрий Совета председателя хьалхарча заместителя, республика Госплана председателя депутата **А. А. Мальсагова.**

Плана проект кийчъяр, из ювцар, цул тІехьагІа из кхоачашъяр нийслу, ма дарра аьлча, политически системе реформа еча революционни хана, мехка принципиально керда общественни хьал эттача, СССР Конституце хувцамехи тІатохарехи долча Закона а СССР халкъа депутаташ харжарах долча Закона а проекташ дерригача халкъо ювцига шерра доаржадьча хана, аьлар докладчика.

Экономикен социальни вахареи белгалдьча хувцамаша хьахьокх хІара къахьегамхочун хьашташ. 1989 шера плана лоархІамегІа йола пропорци хьахьокхаш йола керттера белгало я экономике белггала социальни переорентаци еш хилар.

Докладчика кІоаргта анализ йир республика территоре тІарча социальни сфера хьала, белгалдьаккхар цунца цхьана, социальни сфера объекташ хьалъяра даькъе мехка кхыча регионел республика тІехьаюсаш хилар, хьаьта из тІехьадисар шерлулга а. ГІишлонхой хІанз а къаьнача хьисапе болх беш ба, социальни гІирсаш юха а тетташ, промышленни дараш хьалха а доахаш.

Соцкультбыта объекташ наха чуІе цІеношн хьалдара XII пятилетка шера планаш дикка низткъалагІа хилар а, хьаьта подрядни организацеи темпашкеи методашкеи диллача XI пятилетке санна дІахо болх беш хиларг а бахьан долаш цу дерригне фактически лаьрхІача XII пятилетка 3 шера а, хетаргахьа, ерригача пятилетка а заданеш кхоачаш ца еш йисар кхерам болча кхоачалаьд гІулакх.

1986 а 1987 а шерашка хьалдаь чуІе цІеноп 237 эзар квадратни метр да, планегІа лаьрхІача 339 эзар квадратни метрана меттел. Тоалуш дац гІулакх 1988 шера а. Шера план кхоачашъелга, динза дисар меттаоттадарах ца аьлча а, чанх ца доалаш дисар кхерам болаш да. XII пятилетка шин шера больницеш хьалъяьй алхха 140 маьнге боарам болаш, планагІа боагІача 840 маьнгена меттел (17 процент). ХІаьта 1988 шера дІабахача 10 бетта больницеи хьалъяра карарезаяь капитальни вложенеш шера боарамах 41 процент мара яц. Республике 35 процент бераш школашка шоллагІча сменагІа ешаш да. Российски Федераце эггара йоккхагІйола процент я из. Общеобразовательни школаш хьалъяра вайна мел эш капитальни вложенеш хьахьежаю. Цхьабакъда кхыбарел дуккхагІа вайна школаш эш, хІаьта а халкъа образоване объекташ хьалъяра гІулакх вай кхыбарал вогІа а да. XII пятилетка шин шера отталь зІамагІйола планаш а кхоачаш ца еш, 1988 шера оттаяь низткъала йола план кхоачаш ца хулаш юсаш латт. Болх бе йолаялийта лерхІ 4200 моттиг йола школаш, планагІа 10850 моттиг хилла езача (38,7 процент).

Социални сфера кхыйолча объекташкара хьал а ништта во да. ГІишлон организацей кулгалхой гІерт производственни доаца гІирсаш кІезигагІа хьалде. Масала, «Чеченингушстрой» яхача объединене (Н. Исмаилов) 1981 шера XI пятилетке социални гІишлош хьалъяра эггара ауттух боацаш хиннача хьалхарча шера хьалладьар 106,4 эзар квадратни метр паха чуІе цІеноп, хІаьта карарча шера эггара дикагІа хуле а хьалде лерхІ 101 эзар квадратни метр наха чуІе цІеноп.

Кхы дикагІа латтап гІулакх «Чечингагропромстрой» яхача объединене а (н. Омаров) .Укх шера дІабахача 10 бетта шоай низашІа ухаза даьча подрядни балхий боарам соахка хинначунца нийсбича 86 процент мара бац. Чуїе цІеноп хьалдара план алхха 70 процент мара кхоачашъяьяц. Геттара во латт школаш хьалъелга. Шера йолча лимита 6235 эзар сомах карадерзадаьр 1754 эзар сом мара дац (28 процент). Сунженски больница терапевтически корпус хьал а яь эксплуатаце дІалулга чакх ца доалаш дисад, во лел капитальни вложенеш ерригаш а лаьрхІача шера лимитах 20 процент мара кхоачашъянза йолча районашка амбулатореши ФАП-аши хьалъелга.

Республика дуккха гІишлон организацеш юстара ювл социальни объекташ хьалъяра, из гІулакх тоадара вІалла сагота а йоанаш. Ништта, «Грозтрубопроводстрой» яхача трестО (н. Мугалаев) гІишлонмонтажни балхех алхха 7 процент мара даьлап производственни гІулакхашта лаьрхІа йоаца объекташ хьалъеча. ХІаьта из могаргдолаш я производственни гІулакхашта йоаца объекташ хьалъе. Производственни гІишлош хьалъяра пунах вІалла зе а хургдоацеш. Хьалха хиннача «Чеченингушводстрой» объединене (н. Висантов), хІанз из объединени «Чеченингушводмелиорация» яхача объединенена юкъеяхай, гІишлош хьалъяра юкъарча боараме производственни гІулакхашта йоаца объекташ алхха 6,5 процент мара яц.

Кхоачашъяц производственни гІирсаш хьалдара планаш а. БІарчча хьайцача республике гІолла 1988 шера госкапвложенеш караерзаяьй 81 процент. Цу даькъе производственни гІирсаш хьалдара 87 процентн, производственни гІулакхашта йоаца объекташ хьалъяра 60 процентн. Эксплуатаце хиннахьа дІа ца луш йисай «Металлист» яха завод. Хьалъяь ца ялар кхерам болаш я гІишлон организацештен бахача наха кІоагІа эшаш йола продукци — мелкояченсти бетон арахеца завод, 69 процент мара пайда ийцабац Гудермесски биохимически завода хьахьожаяьча паччахьалкхен централизованни капвложенеи лимитах, 57 процент мара «Красный молот» яхача заводе, н. кх. дІ.

Бакъдар аьлча гІишлонхой балха новкъарле еш дола объективни бахьанаш а хиннад. Хьалха цІакхха ца хиннача тайпара во Іалашбеш хиннаб уж гІишлон материалашца. «Чеченингушстройматериалы» яха объединени 1988 шу доладелча денз кирпишк лоаттаяра план кхоачаш ца еш хьаенай. Итт бетта гІишлонхошка дІа ца кхоачаш йисай 33 миллион кирпишк е планах 24 процент. Іалашбабьац уж кагийча фракцех болча жагІапа, хІаьта из лоаттабара планаш карьероуправлене (н. Вашаев) хадданза телхаяьй.

Ювцийта оттаяь 1989 шера йола капитальни гІишлош хьалъяра план низткъала я. Капитальни гІишлош хьалъяра план оттаеча хана чІоагІа теркам тІабахийтар цун боарамаши материальни Іалашои нийсъяра. 1989 шера шерше лаьрхІад гІишлонхой база. РСФСР Госагропромо хьожаду 1989 — 1990 шерашка НГІАССР Агропромстроя база дегІайоалаяра 10 миллион сом. 5 миллион сом гаргта цу гІулакхашта «Чеченингушстроя» базана хьожаду СССР Миногстроя. Проектни мощностага кхача декхарийла я Аргунски домостроительни комбинат. Продукци арахеца йолалургьа шера 240 миллион условни кирпишк хьае мощность йола мелкояченсти бетона завод. Хьалъеш латт Шалински юрта домостроительни комбинат, реконструкци ю Белготоевски карьере, цо таро хулийтаргья гІишлонхошта дукхагІа жагІа лоаттабе. Кирпишк хьаелга лакхлургда 251 миллион кирпишкага кхоачаш, из хул 1988 шера арахеца лерхІар 155 миллион кирпишк мара йоацача. Шозза дукхагІа кхоачаргьа бахача нахага кирпишк.

Республике гІолла капитальни вложеней юкъара боарам 527 миллион сом хургба. 1988 шера планал 2 процент лакхагІа а болаш. Производственни гІишлош хьалъяра 1989 шера хьожаеча капитальни вложеней удельни боарам хургба капитальни вложеней юкъерча боарамах 25,3 процент. Дикка дукхагІа хургьа эксплуатаце дІалуш йола школе даха ха йоацача бергий учрежденеш, общеобразовательни школашкара моттигаш, амбулаторно - поликлинически учрежденеш. чуІе цІеноп. 1988 шера карасрзае лерхІачул шозза совгІа дукхагІа хилийта лерхІ унахцІено лораяра объекташта капитальни вложеней.

Моттигерча Советашка гІолла дІайохийтача капитальни вложеней боарам 1988 шера 58 миллион сом долча, 68,7 миллион сомага кхоачаш лакхлургьа (18 процент).

Наха чуІе цІеноп хьалдара планаш «Жилье-2000» яхача программага хьежжа я. Чуїе цІеноп хьалдергда дерригаш а лаьрхІача 319 эзар квадратни метр. Цул совгІа дикка дукхагІа хьалде лерхІ индивидуальни цІенош, из бахьан долаш кхы тІа 445 эзар квадратни метр уж дукхагІа а хулийташ.

КІезиг - дукха лохлургда планагІа лаьрхІа коммунальни гІирсаш хьалдара боарамаш.

Республика промышленноста болхлоша, дІахо дувц докладчика, КПСС XXVII съезда решенеш, XIX Ерригсоюзни партийни конференце установкаш практически кхоачаш а еш, лерргІа чакхйоакхх радикальна экономически реформа, юкъейоалаю керда боахама механизм. Предприятешка чакхдоах технически эргалонаш ярен производствена реконструкци ярен балхаш. Ииззача боахама расчета а самофинансированеи а хьалашка промышленноста болх беш хиннай 67 процент предприятеш. Царга кхоача дакъа промышленни продукце беррига боарамах 80 процент да. Къахьегама коллективаш дукхагІа бухсощаш хьахулаш дар хьашт долаш болх бе яьннай, кІезиглу материальни затраташ, лакхлу производственни потенциалах пайда эцара эффективность.

Кердача хьалашка болх беш йолча предприятешка поставкай план кхоачашъелга дикагІа да цу хьалашка яланза йолча предприятешка долчул. Дикагіа да цар кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Царех дукхагІа яраша кердача хьалашка йовлача хана бокхха кийчон болх баьб. Ништта, «Грознефть» яха объединени йиззача хозрасчетаген самофинансированеген яьннай 1988 шера 1 январе. Объединене, производственни социальнни дегІаахар Іалашдеш йола лоархІаме обобщающи источник санна, боахама балха ларде оттабир, хьабоалаш бола пайда. Карарча шера 9 бетта объединенега кхаьча пайда 59,3 миллион сом — планагІа лаьрхІачох 110,7 процент.

Бохама расчетаген самофинансированеген йоалача хана дика хьокхамаш даьхад кога гІирс беча фабрика коллективо а. 1988 шу долалуш бийдален материалийн нормал совгІа йоккха запас хиннай фабрике. Боахама расчетага яларца дувзаденна хьахиннай ца эша материалаш, оборудовани йохкара йола таро. Хьайиллэй ущенни кога гІирс бохкара йола тика. Нормал совгІа хинна запасаш кхозза кІезигъенчай. Карарча шера ийс бетта фабрика 105,9 процент кхоачашъяьй кога гІирс хьабара план, планал совгІа хьабаьб 100 эзар пар кога гІирс, 100 процент кхоачашъяьй оттадаьча договорашка хьежжа продукци лоаттаяра план, пайда баьб 682 эзар сом — планах 160 процент. Уж толамаш даьхад кога гІирс дикагІа хьабара, производстве керда моделаш юкъейоалаяра, тарифаш кІезигъяра, къахьегама овсарле лакхъяра чотагІа.

Дика опыт Іоаьй «Промавтоматика» НПО опытни заводо. Карарча шера 9 бетта укхаза пайда баьб 1,9 миллион сом, кхоачашъяьй оттадаьча договорашка хьежжа продукци лоаттаяра план.

Цунца цхьана республике ерriга предприятеш яц дика болх беш. 1988 шера январе — октябре госзаказашка хьежжа а духьаларча бувзамех а продукци лоаттаяра дола договорни декхараш кхоачашдаьд 96,9 процент, соахка цу хана хиннача 98,1 процента меттел. Цу даькъе НГІАССР Министрий Совета кара йолча промышленносте гІолла алхха 93,1 процент. ДІа ца кхоачийташ йисай 49 миллион сома продукци. Цу продукце юкъарча боарамах эггара дукхагІа кхоач «Грознефтеоргсинтез» яхача объединена (24 миллион сом), цементни завода (2,5 миллион сом), «Силуэт» яхача объединенена (2,1 миллион сом), Госагропрома предприятета (7,5 миллион сом).

БІарчча хьайцача, республике гІолла потребителашта хьалхашкара договора декхараш кхоачаш па деш йисай хІара йиъялагІа йола предприяти. Из белггала Іаткъад цар балха финансови результаташта. Потребителашка цу предприятеша продукци дІа ца кхачийтар бахьан долаш укх шера ийс бетта 8,0 миллион сом гІод техьад цар. Ииззача хозрасчетагІа болх беча поедприятешка гІолла январь — сентябрь бетташка финансови накопленеи план 97,7 процент кхоачашъяьй.

Договорни декхараш кхоачашдеча лоархІам боллаш тІехьайисай Заводской. Ленински, Наурски, Ачхой-Мартановски, Сунженски районий промышленность. Паччахьалкхен заказа продукце 204 тайпах итт бетта задани 70 позицегІа чхоачаш ца еш йисай. Республика предприятеша халонаш Іайшай шоай ханнахьа материалаши комплектующи изделеши царга дІа ца кхачийтар бахьан долаш.

Укх шера итт бетта республике арахийцад 426 миллион сома маьха халкъа эша товараш, (алкогольни напиткай мах боацаш), оттаяьча заданел 4,6 процент дукхагІа. Уж арахецилга 1987 шера цу ханаца нийсдича, 11,6 процент лакхденнад. Кхачан доаца халкъа эша товараш арахецара (яйгача промышленноста товараш доацаш) паччахьалкхен заказ а кхоачашдьдац.

Дуккхача йолча предприятей хІанз а, ка яьннаяц бахча паха эша товараш, дукхагІа арахецара заданеех лоархІае. Лаьрхіача боарамел кІезигагІа халкъа эша товараш арахийцад Гудермески «Нефтехимзапчасть» заводо, «Красный молот» заводо, «Чеченингушстройматериалы», «Грознефтеоргсинтез» объединенеша, кхыяраша. ХІанз а арахецача продукце дикал хоалуш лакхъеннаяц. 1988 шера итт бетта торгинспекце яьча проверкашка кхыярел дукхагІа брак льй «Силуэт» яхача производственни объединенеи продукцена.

1989 шера экономически социальнои дегІаахара паччахьалкхен план, аьлар докладчика, оттаяьй принципиально кердача структурагІа, экономикана управленигІа овлангара хийца тоадара керттерча положенешкеи паччахьалкхеи предприятегІа (объединенех) долча Законо дІадехар а ш к е и хьежжа. Плана ерriга а разделаш вІаши бувзам болаш я, цаІ дола планови документ санна функционировани еш а я. НГІАССР территоре тІара союзни доалахьа йола предприятеи дегІаахара хьокхамаш пхе шера плана заданешка хьежжа я. Долаш долча оптови маьхегІа договораш чІоагІдар духьа цун мах белгалбоаккхаш аьлча продукце объем республике гІолла 2142 миллион сома хургьа, 1988 шерага диллача тІакхетара темп 103,6 процент а йолаш.

Промышленностера производства боарамаш дегІаахара темпашка совле я технически прогресса лард хиларах тарра, цун лоархІам къаьстта лакхлуш боагІача машинаш еча комплексагахьа. Нохч - ГІалгІай АССР-а машиностроене продукце боарам 1989-ча шера 8,4 процент лакхлургба 1988 шера планаца нийсбича, цул совгІа, дукхагІа дегІадоагІаргда машиностроительни продукце ер тайпаш: приборостроени — 15,4 процент. электротехнически — 24.0 процент, мехкдаьттапромыслови — 10,2 процент.

ДІахо дегІайоагІаргьа доагора - энергетически комплекс. 1989 шера оттаяьча планагІа НГІАССР-е 2,8 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги якхха лаьрхІад.

Лехама-тохкама доккхий балхаш чакхдоахаше, республикера мехкдаьтта ганзаш кІезигглуш йоагІа, цудухьа планагІа лаьрхІад 1988 шерарчул мехкдаьтта доаккхилга 3,5 процент, газ йоаккхилга 4,2 процент кІезигде. Республике мехкдаьтта доаккхилга дегІадоаладар керттерча даькъе дувзаденна хургда тІехкІоарга бурув тохарца, керда месторожденеши тІоанашн хьаделларца.

Мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьтта химически промышленносте дІахо а дергда керда технологически комплексаш хьалъяра. Іилманеи техниканеи эггара кердагІа долаш карагІдьинараш, энергосберегающи технологически процессашта управлени ярa микропроцессорни техника юкъе йоалаяра дола балхаш.

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета кара йолча промышленносте 105260 эзар сома продукци арахеца лаьрхІад, цунах моттигерча промышленностага кхоач 61000 эзар сома яр. Карарча шера планаца нийсдича бІарчча хьайцача Министрий Совете гІолла дегІаахара темпи 9,3 процент хул, цу даькъе моттигерча министерстве гІолла 13,6 процент, хлебопекарнии макаронии промышленноста производственни объединене гІолла — 2,4 процент, «Чеченингушстройматериалы» объединене гІолла — 6 процент.

Хлебобулочнии - макаронии промышленноста производственни объединене лерхІ дукхагІа кондитерски изделеш арахеца.

(Долалур. Нистедоалар 2-ча оагІо тІа).

БархIазлагIа хержача Ночх-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета иттлагIа сесси

1989 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1988 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра хьакъехьеи

(Долалур 1-ча оагIо хIа).

«Чеченингушстро й м а т е риалы» объединене лерхI 1988 шера планаца нийсдича пенашта лаьрхIа материалаш арахецила харача бетонах еш йола блокаш арахецара чотагIа 28,6 процент лаьхде.

1989 шера планашка къаьстта теркам тIабахийтаб халкъа эша товараш арахецара. Республика предприятей предложенегIа 557 миллион сома товараш арахеца лаьрхIад (дегIаахара темп 109,5 процент), цу даькъе кхачан товараш 232 миллион сома (дегIаахара темп 103,4 процент), кхачан доаца товараш 325 миллион сома (дегIаахара темп 114,2 процент).

Министерстваша, ведомствоша, моттигерча Советаша дукхагIа теркам тIабахийта беза резерваш лахара а йолаш ярех пайда эцара а. Республика местпромо моттигерча Советий исполкомашцен предприятей къахьегама коллективашцен цхьана кхы тIа таронаш лаха еза наха дикагIа дIаэдаш дола халкъа эша товараш хьадара. Къаьстта теркам тIабахийта боагIа продукце дикала. Республика Госкомцено ценообразованена дукхагIа теркам тIабахийта беза. Продукце маьхаш лакхлу цун дикала хулача хувцамех тийша доацаш. Рынкера маьхаш лакхдалара къаьстта чIоагIа гIо ду кооператорий балхо. Маьхаш нийсдара йола форма лаха еза.

Министерствашен, ведомствашен, моттигерча Советаша чIоагIа шоаш бехктохкаме а гIоархIаш къоастае еза халкъа вахара хьал тоадара йола тIехьататта йиш йоаца проблемаш, царна юкъе эгара ирагIа яр кхачан яр а йолаш.

1988 шера 10 бетта республике юрта боахама продукташ дукхагIа яьха а яьха, царна заготовка яьй. Ка бола ялаташ чуийца даьннад. Даькхха ялат 297,2 эзар тонна да. хьувкъам юкъера лаьрхIача гектара тIара 20,9 центнер а болаш, из хул соахка хинначул 2,2 центнер дукхагIа. ТIехкхоачашъе лерхIаш я ялага, шекара свеклана, тхьамкана, бахчеви культураша, хьайбашта, коатIарча оалхазараша, шурийна, тхана заготовкаш яра план. Дог гIоздоакхкаш хIама да цхьан Iаттагара шера йоакхха шура 146 килограмм тIакхетар. 1987 шераца нийсйича шурийна дукхагIа закупка яро таро хилийтай бахна нах шурийца Iалашбара гIулакх кIезиг дукха тоаде. Городе шурий продуктащцара гIулакх дикагIа да.

НГIАССР Госагропрома, перерабатывающи предприятешка, колхозашка, совхозаишка, коллективни подряда формаш эргаяьнна тоаеннай. ТIехь-тIехьагIа республике шерагIа дIаяржаш йоагIа дезала подряд, къаьстта кулгхьа я. 1989 шера НГIАССР Госагропрома системе лоархIаме резерв хинна дIаотта деза АПК-ра экономически отношенеш хувцалар, материальни а къахьегама а ресурсех эффективнегIа пайда эцар. Цу гIулакха лаьрхIад арендни а къахьегам вIаштIехьбаккхара кхыйола а подрядни формаш шеръе хIаьта ишшта кооперативаш хьае. ДIахо дегIайоалаергьа агропромышленни интеграце керда формаш — агропромышленни комбинаташ, объединенеш, кхыйола формаш вIашагIйохкар. Белгалдаьча овлангара хувцамаш деча хана юрта а социальни эргайоалаш хила еза.

XIX Ерригсоюзни партийни конференце белгалдаьккха ма хиллара, маьхах - гIулакхаш дара сфера хIанз а тIехьаюсаш я, мела дегIайоагIа из, маьхах дуккхача тайпара гIулакхаш делга бахача наха дIадехарашка хьежжа доацаш эсала да. Бахача наха тайп-тайпара гIулакхаш кхоачам хиллал дара бола-халкъа депутатий Советий лоархIаш бехктохкамаш лакхбе беза. Из деча хана къаьстта теркам таIбахийта беза юртеи городеи бахача наха деча бытовой гIулакхий боарамашта юкъера башхало дIаяккхара.

Карарча шера дIаяхача юкъа вай республике маьхах деча гIулакхий боарам, соахка цу хана хинначунца нийсбича 15 процент лакхбеннаб, хIаьта бытовой гIулакхашта — 13 процент. Министерствайи ведомствайи 59 предприяте бахача наха маьхах лаьрхIад арендни а къахьегам вIаштIехьбаккхара кхыйола а подрядни формаш шеръе хIаьта ишшта кооперативаш хьае. ДIахо дегIайоалаергьа агропромышленни интеграце керда формаш — агропромышленни комбинаташ, объединенеш, кхыйола формаш вIашагIйохкар. Белгалдаьча овлангара хувцамаш деча хана юрта а социальни эргайоалаш хила еза.

XIX Ерригсоюзни партийни конференце белгалдаьккха ма хиллара, маьхах - гIулакхаш дара сфера хIанз а тIехьаюсаш я, мела дегIайоагIа из, маьхах дуккхача тайпара гIулакхаш делга бахача наха дIадехарашка хьежжа доацаш эсала да. Бахача наха тайп-тайпара гIулакхаш кхоачам хиллал дара бола-халкъа депутатий Советий лоархIаш бехктохкамаш лакхбе беза. Из деча хана къаьстта теркам таIбахийта беза юртеи городеи бахача наха деча бытовой гIулакхий боарамашта юкъера башхало дIаяккхара.

Карарча шера дIаяхача юкъа вай республике маьхах деча гIулакхий боарам, соахка цу хана хинначунца нийсбича 15 процент лакхбеннаб, хIаьта бытовой гIулакхашта — 13 процент. Министерствайи ведомствайи 59 предприяте бахача наха маьхах гIулакхаш дара план кхоачашъяц. Кхычарел вогIа болх беш хиннай «Чечингавтотранс» объединене, бувзама управлене, «Красный молот» яхача завода коллективаш, туризмана йола совет, кхыяраш. Ишшта «Чечингавтотранс» объединене во Iалашду республике пассажираш дIа-хьа кхувлига. Дуккха маршрутни рейсаш юкъагIа дIа-хьа кхувлига. Дуккха маршрутни рейсаш юкъагIа баьхана наьха мовхьаш дIаюха кхахьара болх.

ПоагIаш йола терко яц республике гражданий средствай чотагIа паччахьалкхен подрядах пайда а эцаш, гаражаш, чуе цIенош, бешамашка цIалгаш хьалдара. Бахача наха деш дола уж гIулакхаш юкъагIдоах «Госагропромстроя», «Чеченингушстроя», «Чечингражданстроя».

Республике гIулакхаш дара сфера дIахо дегIайоалаяра беш бола болх чIоагIбе беза министерстваша, ведомствоша, организацеша, предприятеша, моттигерча Советий исполкомоша. Вай гIулакхаш дIакхоачаш хила деза хIара районага, хIара юртага, хIара сагага. Къаьстта чIоагIа теркам тIабахийта беза индивидуальни цIеноша хьалдеча гIулакхаш дара.

Плана проектагIа 1989 шера лаьрхIад республике бахача наха маьхах ду гIулакхаш 140 миллион сомага кхоачаде, 1988 шераца нийсдича 7,7 процент лакх а деш. Из хул пхе шера планагIа долчул 13,3 миллион сом дукхагIа. ХIара сага деш дола гIулакхаш планагIа лерхI 1989 шера 110,5 сомага кхоачаде, уж хул 1988 шепарчул 13 сом дукхагIа.

Тайп-тайпара а тIехь-тIехьагIа дукхагIа хулаш дола а бахача наха дIадехараш кхоачашдара боккха лоархIам болаш да торговлен общественни кхачани болх тоабар. Пятилетка кхаь шера розничний товарооборота боарам, общественни кхача а цунца болаш, 10,8 процент лакхбеннаб, иу даькъе госторговле — 6,3 процент, потребкооператве — 12,5 процент. Торговли дегIайоалаяра дола гIулакхаш чакхдеахе а, бахача наха гIулакхаш дега тоадара - овлангара - хувцалуш хIама дац.

Торговлера хьал во хилара дола цIенхаштта бахьан да цун материально-технически база дегIайоалаяр тIехьадуташ дилар. Мела дегIайоагIа хIанзарча ханарча тикай сеть, иу даькъе фирмении яраш, общественни кхачан яраш а йолаш. Эсала дегIайоагIа товараш дохкара прогрессивни формаш. Самообслуживане метод юкъейоалаелга юхадетт расфасованни товараш кIезига лоаттадеш хиларо. Хланз а лоха да къахьегама механизаци яра боарам, кIезига терко ю эцархошта дукхагIа фу эш хьожаш тохкам бара. ШийтталагIча пятилетка кхаь шера пачхьалкхен а кооперативни а торговле розничний товарооборота боарам 1989 шера планови базага диллача 2,1 процент, фактически лаьрхIача — 6,4 процента, из хургда 990 миллион сом. ХIара сага сих лаьрхIача розничний товарооборот 776,8 сом хургьа, 1985 шера хинача 576,6 сома меттел. Торговле болхлой декхарийла ба городашка а юрташка а торговлен общественни кхача а ВIаштIехьбоакхкачеи перестройка яра кхы тIа гIулакх чакхдаха, торговле долаш дола кхоачамбоацараш дIадаха, бахача наха торгови гIулаккаш дар дикка лакхделга, товараша уж бизза Iалашбелга гаргарча хана чакхдаккха.

ТIехьарча хана республике чIоагIа теркам тIабахийтаб экологичес к и хьала. Ерригача предприятешка тIахьожам чIоагIбаьб технологически реким нийса лелаяра. Кийч а яь чакхйоахаш я аракхувса зене хIамаш кIезигьяра йола мероприятеш, чIоагIье кийчъеш я 2000-ча цIерага кхачалца йолча юкъа гонахьара сфера лораяра йола программа. Цунца цхьана хьал хIанз а чоалхане долаш дус. Цу хьала докхха зе ду городской автотранспорто.

1989 шера 20 миллион сом гаргга дIадаьнийта лерхI город Грознера а республикера а экологи тоаяра. Хьал а яь, эксплуатаце дIаяла лерхI Грозненски биохимически заводе дени-буси 7,2 эзар кубически метр мощность йола оборотни водоснабжене система, «Красный молот» яхача заводе сахьата 70 эзар кубически метр газаца дIауха зене йола хIамаш хьалувца а Iоцlенъю а установка, дени-буси дIаухаш дола бIеха хий чакхдаккха 10 эзар кубически метр мощность йола очистни сооруженеш Самашкински консервни заводе.

Очистной сооруженеш яра а хица Iалашбара а балхий йоккха комплекс чакхйоакхкаргьа Гудермесски биохимически заводе. Боккхача боараме балхаш де лаьрхIад «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене. Дукха хIама дар дегдоах вай формально лаьрхIача вIашагIьелла а хIанз а укомплектовани янзеи. ма дарра аьлча, болх бе йола-лаянзеи йолча кердача Iалам ловадара комитето.

1989 шера НГIАССР экономически социальнои дегIайоалаяра план оттаяьй чакхйоаккхаш йолча экономически реформа дIадехарашка хьежжа. ХьатIадоагIача шера йола заданеш низткъала я. Уж кхоачашъяро дIачIоагIъергьа республика халкъа боахамера дика традицеш, хьаергьа шийттлагIа пятилетка толаме чакхъяккхара йола предпосылкаш. Вай дерригача вахаре демократизаци еш хиларо, Iаьдал дизза Советий бе доллаш хиларо, из дерригача кхаьхьегамхой инициативаца вIашагIкхетаро хьакхолларгда хьатIадоагIача шера республика экономика дIахо лакхъяран халкъа вахара хьал тоздара дола реальни хьалаш.

(Инстедоалар 3-ча оагIо тIа).

Партийни конференцешка—отчеташ хоржамаши

ДЕМОКРАТЕИ ГЛАСНОСТЕИ ХЬАЛЕ

XXV Грозненски городской партийни конференцера

Отчетни хана КПСС Грозненски горкомо баьча балхах конференце делегаташа дувцачох белггала холуш дар кердача тайпара болх бара опыта зIиргаш хьагучадувлар, хано дIадехарашка хьежжа уйла е, боахама доал де нах Iомалуш хилар, демократин гласности вахара шерра юкъейоагIаш хилар. Хьалха санна дIаьха а дьсса а къамаьл дечунга ладувгIа ловш бац нах тахан. Цу тайпара къамаьл де волавелча оратор соцавора конференце, хьа балха отчет яц ювцар, парте горкомо отчетни хана баьча балха анализ елга, долаш дола кхоачамбоацараш хьагучадоахилга, уж дIадахара наькъаш белгалделга да, аьле.

Из да перестройка кIоаргъяра, экономике радикальни хувцамаш дара, политически системе реформа чакхъякхара, общества а парте а вахаре дIахо демократизаци яра йола XIX Ерригсоюзни партийни конференце стратеги коммунисташа, берригача советски наха могаеш хьаллоацаш хилар.

Парте горкома конференцена яь отчетни доклад а дукхагIолча делегаташа даь къамаьлаш а цу стратегеца, таханарча хано дIадехарашца нийслуш дар.

Грознен къахьегамхой, хIанз мехка перестройка чакхйоаккхача хана, кхачанца, чуIеча цIеношца, хиланза дарггдоацача предметашца, медицински гIонца, бытовой гIулакхащца нах Iалашбар тоадарга, экологически хьал хувцарга догдоахаш ба. Цу дешашта жоп дала дезаш я тахан парте городской комитет, хIаьта ишшта города социально-экономически вахара ерригача оагIонашка мишта ю перестройка, фу де карагIдаьннад а динза дисар фуд а, балха стиль, формаши методаши хано дIадехарашка хьежжа мишта хувцаеннай дIахьокха дезаш я.

Ишшта дIайолалу парте горкома отчетни доклад. Из массехк ди хьалха хIара делегатага дIа а енна ешийтай, цудухьа конференце из ца а ешаш ювца йолайир, КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос лоацца къамаьл а дьв. Доклада тIа духа дувцац карагIдаьннараш, дукхагIа теркам таIабхийт динза дисаршта, кадрай хьакъехьара дешаш къоастадеча демократин гласности дегIайолае езаш, социально-экономически дегIаахар сихдара воздействи еш дола керда наькъаши формаши лехаш хилара.

Юхьанцарча партийни организацейн къахьегама коллективайи вахара хIанз а йоагIача тайпара кIоварга юкъеяхаяц перестройка. Парте горкомо, райкомаша, юхьанцара парторганизацеша хIанз а цIеньъь дIаяьккхаяц балхацара формализми, къаьнарча стила методаши, йоах дIахо доклада тIа.

Наьха вахар дIахо тоадара, социально-экономически дегIаухилга сихдара, пятилетка планаш кхоачашъяра тIехьа къовсам лоаттабара дешаш даим ший теркама юкъмоттиге а лоаттадаьд парте горкомо.

Отчетни юкъа чIоагIа тенденци а хинна дIаэттад промышленни производство дегIаахар. 40 миллион сом совгIа лакхбеннаб пайда, 21,4 процент — халкъа эшача товарий боарам. Ишшта да из бахача наха бытовой гIулакхаш дара даькъе а. Шозза дукхагIа я арахеца лакхерча категорех йола продукци. Хьалха дохкаш хиннарел дукхагIа да хIанз нахага дохкаш дола кхачан товараш.

Балха юкъейоалаяьй техника, числовой программни управлени йола станокий управлени йола 368 станок, керда технологеш, Iилма - технически прогресса кхыйола мероприятеш. Из бахьан долаш белггала кIезигьеннай дIайохийта электроэнерги, доагор, цемент.

Iилма-тохкама учрежденей коллективаша шоаш кийчъяь разработкаш балха юкъейоалаяра чотагIа пятилетка кхаь шера яь экономически эффект 120 миллион сома боараме я.

ХIанз городе кхоачашъеш я лаьрххIа оттаяь «Жильё-2000», «Техническое перевооружение, реконструкция», «Качество», «Экономия», «Кадры» яха комплексни программаш. Уж программаш кхоачашъеча миштта латт каст-каста ший пленумашка а бюро заседанешка а дувц городской комитето.

Парте горкомо хадданза терко еш леладаьд предприятеш самофинансированегеи самооку п а е м остагеи яха кийчъяра а яхара а дешаш. Кулгалхой а парткомийн юхьанцарча парторганизацейн секретарий а экономически знанеш лакхъеш гIулакхаш накхдаьхад. Боахама доалдара кердача методашка довлара дикагIйола опыт тохкаш а из дIайоаржаеш а болх баьб. Из деррига бахьан долаш хозрасчета хьалашка болх беш йолча предприятеша арахийца продукци 90 процент совгIа я. Цу хьалашка болх барга яьннай гIишлон организацеш, машиннаькъа а автомобильни а транспорт, торговли, бытовой гIулакхаш ду цхьайола предприятеш. Царех дукххаяраш толаме болх беш я.

Карарча шера 11 процентагара 23 процентага кхоачаеш лакхъяьй производство «Оргтехника» яхача, швейни производственни, художественни промыслай объединенеша. цIагIарча къахьегама к о м б и н а т, «Промавтоматика» НПО опытни, «Металлотара» яхача, электроремонтни, кхыча заводаша. Договорни декхараш динза кхоачашдеш хьайоагIа уж предприятеш, планал совгIа пайда боаккх, дика къахьегача наха кхы тIа стимулировани ю. Цу коллективаша керте латт коммунисташ, творчески уйла еш, гIулакхах дог лазаш, кхоаненга хьежаш бола кулгалхой новкъостий Мкртичан, Кастарнова, Гуцериев, Лорсанов, Пальчик, Попов, Ляхов.

Городе вIашагIеллай 120 кооператив, цига болх беш 5 эзар гаргга саг а волаш.

Отчетни юкъа чакхдаьхача цу деррига гIулакхаша таро хилийтай дукхагIа даькъе производство лакхъелга къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа вIаштIехьдаккха. Алапеш 172 сом хинначара 206 сомага кхоачаш лакхденнад.

Цхьабакъда, доклада тIа а къамаьлаш дара делегаташа а белгалдаьккха махиллара, города экономикера хьал тоалулга мела лел. Мадарра аьлча, поставкай договораш кхоачашдара цыфара промышленность латтачара башха меттахьйоалаш яц. Пятилетка кхаь шера тIадиса денхар 93 миллион сомага кхаьчад. Эггара чIоагIагIа тIехьаюсарех я «Грознефтеоргсинтез», «Стройиндстдустрия», «Силуэт, «Терек» яха объединенеш, биохимически, радиотехнически, Грозненски консервни заводаш. Цхьайолча предприятешка боахама расчет общезаводский боараме мара делаеш яц, юкъера звеноша хозрасчета хьалашка болх барга яьхаяц.

Цу кхоачамбоацарий керттера бахьанаш сенах латт аьлча, уж латт, эггара хьалха юхьанцарча партийни организацей хьинар экономически проблемаш, социальни дешаш къоастадара оарцагIа ца даккхарах, кадраш хьакъоастаяра, уж Iомаяра, балхаш тIа дIанийсъяра болх мела беш хиларах.

Парте XXVII съездо белгалъяь я производствана доалдеча дуккха нах юкъеозара программа, из да, цкъадале, хозрасчет чIоагIъяри, шозлагIа-дале, къахьегам вIаштIехьбаккхара коллективни форма балха юкъейоалаяри. Предприятешка вIашагIъехкай къахьегама коллективай советаш. Цар болх дика вIаштIехьбаьккхаи белггала опыт Iоаяьи предприятеш а йолаш я. Цхьабакъда, из опыт дIайоаржаяра, советий болх эффективни хилийтара деш дар хIанз а кIезига да.

Конференце белгалдаьккхар, предприятешка технически эргалонаши реконструкции елга мела делаш хилар. Отчетни юкъа станокаш, оборудовани, технологически линеш хувцара, керттерча фондашта модернизаци яра хьежаю средстваш дукхагIа яле а, предприятеша шоай низашца уж кердайоахилга чIоагIа мела лел.

Перестройка еча баьнна аьттув, баькхха толам наха теркал бу, эггара хьалха, къахьегамхой вахара хьал тоадара кхоачашдаь гIулакхаш цунца тарлуш хиларга хьежжа. Из нийса а да, хIана аьлча еррига перестройка ше а наьха социальни хьал тоадара, наха къахьега а баха аттагIа хилийтара, уж долларча хIаманца Iалашбара еш йолландаь. Цунга хьежжа парте горкомо ший теркама юкъмоттиге лоаттадаьд уж дешаш отчетни хана. Парте райкомий, юхьанцарча партийни организацийн, советски органий, бахамий кулгалхой теркам тIайизаб цу даькъе эггара ирагIа йола проблемаш кхоачашъяра. Чакхдоахаш латт городе баха нах кхачан продуктащца Iалашбара кхы тIа таронаш лохаш дIадоладаь гIулакхаш.

Парте горкома пленуме даьрххIа дийцад кхачан ресурсаш дукхагIа хьаяра промышленни предприятеш, транспорта а гIишлон а организацеш оарцагIъяхара дош, цар якхха еза продукци белгалъеш лостам беннаб.

Цу хьакъехьа тIанйца соцам кхоачаш мишта бу каст-каста хьеж. Дувцараш да керттерча даькъе, предприятей гIонна дола юрта боахамаш.

Цул совгIа, совхозашцен колхозашцен даьча договоргIа цхьайолча предприятешка юрта боахама продукташ йохкалга вIаштIехьдаьккхад. Бахача наха дукхагIа дIайийъяй бешамашта лаьрхIа лаьттан участкаш.

Из проблема хIанз а къоастаяь яьннаяц. ХIанз а чIоагIа лакха да юрта боахама продуктай маьхаш Грозненски рынке, хIаьта паччахьалкхен тикашка уж кхоачам боллаш хилац, йохар конференце делегаташа.

Конференце къамаьлаш дьча делегатех нагахьа саг висанзар социални сфера хьакъехьа дош ца оалаш. Къаьстта чIоагIа теркам тIабахийтар чуIе цIеноша ца тоъаш хилара, цу хьакъехьа тахан городе деш дар гаьнна кхоачамбоацаш хилара Грозненски радиотехнически завода радиомонтажкинца А. Р. Астамировас, «Старогрознефть» НГДУ начальника Н. П. Иванова, «Грознефтехимремстрой» треста слесарий бригадира И. Н. Христофариде, кхычар.

Наха чуIе цIеноша хьалделга мела лелаш хилара бахьан да, йохар ораторашца, цу лоархIамеча гIулакха парте горкомо, райкомаша, бехке барашкара доагIар лерттIа хьа ца дехар, цу гIулакха бола парте горкома отделий тIахьожам мела хилар.

Городерча общественни транспорта, телефоний балха хетадир шоай къамаьлаш делегаташа къахьегама ветерана А. Ф. Кобцева, «Грознефтемаш» яхача завода слесара-инструментальщика Ю. С. Волкова, кхычар. ГIулакхах чIоагIа дог а лазаш дувцар ораторашца цу лоархIамеча проблемех. Из нийса а дар, хIана аьлча, городской маршрутегIа автобусаш во лел, лерттIа шоай графикагIа лелац троллейбусаш. ХIара дийнахьа городе болх беш хила езача 180 автобусах 20 автобус ара ца йоалаш юс. ХIара денна болх ца бещ хул 500 совгIа телефон, хIаьта городе баха нах ахаш мара телефонашца Iалашбаь а бац.

Ишшта наьха дог дохадеш, лерттIа къоаста ца еш йола проблемаш кхы а дукха я, цудухьа нах ледкъ, дукха жалобаш язъю партийни, советски органашка.

Таханарча дено дIадехарашка хьежжа дац городе бахача наха медицински гIулакх делга. УнахцIено лораяра объекташ хьалъяра гIулакх корта болаш леладе яьннай из, доагIар хIаранегара чIоагIагIа хьадех. Из деррига а долаш да. Цхьабакъда, секретарий, горкома отделий болх башха эргабьнабац, кулгалдара политически методаш цар йизза караерзаяьяц. Дикка тIехьаюсаш хьайоагIа городера промышленность. Горкома малагIча секретара, е бюро члена, е парте райкомо фу даьд гIулакх тоадара, мишта хьдийхад царех хIаранегара доагIар. Ховш ма дий горкома цхьабола членаш геттара пассивно болх беш хилар, духхьал пленума заседанешка ахар мара кхы пайда болаш хIама цар ца деш хилар. Город дегIайоалаяра кординальни дешаш кийчдара а къестадара а теркам тIабахийташ болх вIаштIехьбаккхара меттел парте горкома хьалхарча секретарех В. А. Куценкох хIанз а цIеньенна дIалланза я Iоткъам а беш кулгалдеш хинна оамал, горкома пюллагIа секретарь М. Э. Баймурадов дуккхача гIулакхашта юкъера керттера дар хьакъоастадеш а из кхоачашдеш а хила веза, сихвалар цунга товш дац.

Парте горкома бюро ше чакхдаккха, къоастаде гIерташ хул, из каст-каста а нийслу, министерствашен ведомствашен де деза гIулакх. Предприяте гIулакх телхача горком партийни организацена керте латтачунга ца а кхайкаш предприяте кулгалхочунга кхайк. Горкома аппарата болхлой дукхагIча хана тIахьожамхой санна хул, болх вIаштIехьбаккхара практически гIо де дезаш шоаш хилар диц а далийте.

Парте горкома балха стилах, методех, формаех дола уж дерригаш дешаш теркал ца деш Iанзар делегаташ КПСС Ленински райкома хьалхара секретарь Е. И. Пучков, НГIАССР моттигерча промышленноста территориально-производственни объединене генеральни директор С. М. Магомадов, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен кхерамзлен комитета председателя заместитель М. О. Бузуртанов, «Промавтоматика» НПО генеральни директора заместитель В. С Глухов, Грозненски горисполкома председатель В. М. Шамардин, кхыбараш.

ТIемеи къахьегамеи ветеранийн городской совета председателя С. С. Сидельникова ший къамаьл хетадар 970 эзар совгIа саг юкъевоагIача ветеранийн отрядо къахьегама коллективашка, кагирхошта юкъе беча кхетама балха. Оратора белгалдаьккхар, парте горкомои горисполкомои ветеранийн чIоагIа йоанхо йой а, чуIеча цIеношца, телефонаца уж Iалаш ца беш, квартираша ремонт елга тIехьататташ, цхьайолча хана уж теркал ца беш моттигаш нийслуш хилар.

Парте муГIарашка керда нах хьаийбара дош, сона хетачогIа дика уйла еш вIаштIехьдаьккхадац вай городе, аьлар Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета партхома секретара В. Н. Герасенкос. Болхлой дукхагIен гIулакхера нах кIезигагIеи парте дIаийбе беза, аьнна оттаяьча порядкагIа Ленински райкоме гIолла парте ваха хала да, деррига а гIулакхера нах тхо хилча.

Парте Грозненски горкома хьалхленца отчетни хана городе бьча балха еррига оагIонаш хьахьокха гIерташ доклади делегаташа даь къамаьлаши хиннн дале а конференце кхоачам боллаш дувцанзар е вIалла хьоаха ца деш дисар цхьадола дешаш. Хетаргахьа кIезига дийцар ухаза комсомола балха кулгалдара дош, долче кагирхошта юкъе беча кхетама шаш. Хетаргахьа, кIезига дийцар дешара заведеней балхах театрахи искусствахи дола дешаш.

Городской партийни организаце балха кIоаррга анализ еш чакхъяьлар конференци. ТIаийцача соцам тIа белгалдир горкома а боахама органий а балха стили методаши эргаяьха тоаяра дола лостамаш, уж таханарча дено дIадехарашца, перестройка дIадехарашца бокъонца тарлуш хургдолаш.

Конференце балха юкъе дакъа а лаьцар къамаьл а дир КПСС ЦК члена, парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеева.

С.-Г. КОТИЕВ.

СУРТАШ ТIА: XXV Грозненски городской партийни конференце делегаташ. А. АЙРАПЕТОВА сурташ.

БархIазлагIа хержача Ночх-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета иттлагIа сесси

1989 шера Ночч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетахи 1987 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи

НГIАССР финансай министра депутата П. И. Голещихина доклад

1989 шера йолча Ночч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетахи 1987 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи доклад йир НГIАССР финансай министра, депутата П. И. Голещихина.

КПСС XXVII съездо, XIX Ерригсоюзни партконференце, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумаша, аьлар цо, мехка чакхйоакхаш латтача экономически реформас белгалдаьхача декхарашка хьежжа оттаяь я 1989 шера йола НГIАССР Паччахьалкхен бюджет. Республика экономически а социально а дегIакхувлара Паччахьалкхен планага хьежжа оттаяь а, хIаьта доходаш яра 262,3 млн. сомаи расходаш яра 280,5 млн. сомаи. бораме а йолаш, карарча шера бюджетаца нийсдича расходаш елга 2,2 процент дукхагIа а хургболаш, белгалъякхха я бюджет.

НГIАССР Паччахьалкхен бюджета доходий керттера хьасташ да оборотах телаш йола налогаш хьакхиннача пайдах луш йола платежаш. Паччахьалкхен предприятейн организацейн пайда тIара 1989 шера хьакхоачаргIола платежаш 37,8 млн. сома маьха хургьа. Оборота налога тIара 1989 шера отчисленеш ергья 105,9 миллион сома маьха, е цун поступлений ерригача суммах 42,7 процент яр. Бахархошкара йоахача подоходни налога тIара ергйола отчисленеш 76,2 млн. сома маьха (95 процент) хургьа, саг йоалаянза, цхьаь бахача е зIамига дезал болча СССР граждашкара йоаккхаш йола налог хьакхоачаргьа 3 млн. сома маьха. Индивидуальни хьисапе къахьегача нахагара патентехи подоходни налогахи цхьа млн. сомни кооперативай доходех 65 эзар сомни хьакхоачаргхилар лерхIаш да. Паччахьалкхен пошлинах, кинофильмаш хьокхарах хулача доходаш тIарча налогах, наха хьалдаьча цIенойх йоаккхача налогахи лаьттан рентахи бюджете ергйола поступленеш 4,3 млн. сома бораме хургьа.

Республика территоре тIа йохка езаш я 13 млн. сома маьха йола Паччахьалкхен чурча выигрышни займа облигацеш, цох 50 процент дар НГIАССР бюджете кхоачаргдолга лерхIаш да. Ахчан - вещевой лотерея билеташ дохкарах хьакхоачаргда 825 эзар сом. Республика бюджета доходе кхача деза 4,0 млн. сом ахча потребительски кооперацешкара, 1895 эзар сома маьха подоходни налог колхозашкара, 1200 эзар сома маьха подоходни налог обществени организацешкара, 715 эзар сома маьха средстваш кхоачаргьа дикалан ассортиментан толашагIа йолча керхо йола отделаш цар ца хилча. ХIаьта нагахьа санна, уж дешаш кхоачашдеш йолча города а районий а планови органий болхлой окладаш 120—130 сомал тIех ца йоалийга тIатехача, дикка бIаргуш да хIанз долаш долча хьале уж дешаш къоастадара йола Советий влияни гетара кIезига хургйолга. Бокъо а йолаш оттаде йиш я. аьнна хет тхона города моттигерча Советий доал дара структура эргаяккхарахи болхлой окладаш лакхъярахи дола дош.

Дош лу Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза председателя депутата **А. А. Хусаиновна.** Ерригача подразделенешта боахама чурча расчетаген чекови системаген довлалга соахка денз кхоачашде йолаеннай колхоза правлени, аьлар цо, хIаьта 1988 шу доладелча денз йизза ше-шийна финансировани ярга бьянаб боахам. Бригадни подрядаш вIашагIъехнай, къьяьста хьайбаш леладара даькъе а йохкаш.

Тхьамнагара дIанийккхача, юртбоахама продукце дерриг тайпаш кийчдаран уж пачхьалкхенга дохкарах XII пятилетка кхаь шера планаш тIехкхоачашъяьй. Карара юртбоахама шу молхоза къахьегамхоша чакхдоаккх во доацача хьокхамашца. Планал тIех паччахьалкхенга дехкад 1000 центнер гаргга дулх, 300 центнер совгIа шура, тIехкхоачашъяьй паччахьалкхенга тха дохкара план. Паччахьалкхенга йохкаш йола хьайбай продукци, керттерча даькъе. дикал лакха йолаш я. ДIачулуча хIара бежана юнъера дозал 345 килограмм хилар. Общественни хьайбашта Iалашдаьд дика доакъараш — хIара условни бежана лаьрхIа 22 единица, Ханнахьа тоаяь дIаоттаяьй хьайбаш лоатташ помещенеш.

1986 шера хьалъяьй юхьанца денз цу чу подрядни бригадаша болх беш дулха хьайбаш кхабара йола откормочни комплекс. Дийнахь-бус тIакхеташ дола дозал 1 килограмм гаргга да. Из метод боахаме дIаойаржаеш да тхо. ХIанз-цига кхоабаш да 550 бежан,

ПланагIа хила доагIар 1 млн. 350 эзар сом долча 2 млн. 150 эзари сом пайда а беш, чакхдоакхаш латт ер юртбоахама шу колхозо. цIена хьахинна пайда 600 эзар сом ба, планагIа доагIар 270 хиннача. Из да-кх ше-шийна финансирован яр, боахама расчети чекови системен яхилга! Цу тайпара хьокхамаш цIакхха а хиннадац колхозе.

Хьаддача ший теркама кIал лоаттаду колхоза правлене баха нах балха дIанийсбара дош, швейни объединене гIонца МахкетIа яхача юрта хьайийллай, балха тIа дIанийс а баь хIанз 80 гарттача саго болх беш йола, хIамаш тега цех, хIаьта шу чакхдоаллача хана шни сменагIа болх белга вIашtIехьдьаккхачул тIехьагIа, цига къахьегаш хургба 170 саг, тIехьа тIайоагIача хана Агишты яхачеи Сельментаузен яхачеи юрташна хьаелла лерхI кхы а ши цех.

Бувзама средстваш дегIайоалаярен эргаяхарен дешашта теркам тIаэзар ше къамаьл деш бувзама Ночч - ГIалгIай производственно - технически управление начальника **А. З. Хаита.** Белгалъякхха программа кхоачашъяр бахьан долаш кararча пятилетка шерашка хьахиннай керда телефонни станцеш, телевизионни ретрансляторашш, производственни а технологически а процессашта автоматизации механизации яра средстваш. ХIанз хьалъеш латт гор. Грозне массехи телефонни станци, кхаь программагIа хургйола радиотелецентр, производственни зданеш, соцкультбыта объекташ.

ХIанз а дукха летькъ нах почта ва хьакхуь яхаш. Почтана обработка яран ашшача дIанхоачаяран йола центр г. Грозне хьалъяро аьттув белар почтальонаш шовза кIезигбе, уж автоматизированни линей операторашца а беш, цхьабакъда, цу хьаоттаеча хана халкъа депутатий моттигерча Совета доалахьа а хургйолаш/ уйла е еза жилищно - коммунальни боахама производственни управлени вIашагIйолларах а цунна финансировани елгах а.

Дукхача хана денз къаостадеш дац шийца кинотеатр а долаш культура Дворец, школа хьалъярах дола дош. Поселкера юкъера школа 520 сага мара лаьрхIа яц, хIаьта дешаш бараш-м 1120 саг, е шозза дукхагIа ба. Къоастданза дергдоацача кхаьчад общепита, торговлен дерриг дешаш ший теркама юкъмоттиге лоаттадергдола потребительски общества филиал е кхыйола организаци вIашагIйолла езаш хилар а.

«Назрановский» совхоза звеньевойс депутата **М. Б. Ужахова** дийцар къахьегам подрядни, арендни хьисапе вIашtIехьбаккхара совленех. ХIанзлехьа кararча шера совхозера кхаши хьайбаш леладу ерриг участкаш подрядагIа болх беш я. хIаьта хьажкIаш кхею йиъ механизированни звено, цу даькъе аз кулгалду звено а йолаш— арендни я, аьлар депутата. ТIехьара хьахулачун даьй хьисапе йоанхо ю звенон хIара члена, доагора - хьаихара материалий, запасни оатхалий кхом бе гIерт. лаххагIа дикал а йолаш балхаш де гIерт. Арендни звеньяша дечунга теркам тIабахийта хьеж беррига механизаторашш, дукхачар хьахайтад тIадоагIача шера шоаш а арендa тIа бовла ловш болга. Сона хетачогIа, кердача юртбоахама шера арендни звеньяш холуш дукхагIа хургьа тхо долча.

ХIанз нах дика Iомабенаб хIама лархIа, хургдолчун уйла ю. Тайп-тайпара звеньяш вIашагIйохнача юкъе хьахул хаттараш: механизмашца Iалашо елга мишта хургда? МалагIча лаьттахьа болх бе, хьал фу кхеде дезаргда? Безам боацаш хьаоттаеча хана халкъа депутатий моттигерча Совета доалахьа а хургйолаш/ уйла е еза жилищно - коммунальни боахама производственни управлени вIашагIйолларах а цунна финансировани елгах а.

Дукхача хана денз къаостадеш дац шийца кинотеатр а долаш культура Дворец, школа хьалъярах дола дош. Поселкера юкъера школа 520 сага мара лаьрхIа яц, хIаьта дешаш бараш-м 1120 саг, е шозза дукхагIа ба. Къоастданза дергдоацача кхаьчад общепита, торговлен дерриг дешаш ший теркама юкъмоттиге лоаттадергдола потребительски общества филиал е кхыйола организаци вIашагIйолла езаш хилар а.

«Назрановский» совхоза звеньевойс депутата **М. Б. Ужахова** дийцар къахьегам подрядни, арендни хьисапе вIашtIехьбаккхара совленех. ХIанзлехьа кararча шера совхозера кхаши хьайбаш леладу ерриг участкаш подрядагIа болх беш я. хIаьта хьажкIаш кхею йиъ механизированни звено, цу даькъе аз кулгалду звено а йолаш— арендни я, аьлар депутата. ТIехьара хьахулачун даьй хьисапе йоанхо ю звенон хIара члена, доагора - хьаихара материалий, запасни оатхалий кхом бе гIерт. лаххагIа дикал а йолаш балхаш де гIерт. Арендни звеньяша дечунга теркам тIабахийта хьеж беррига механизаторашш, дукхачар хьахайтад тIадоагIача шера шоаш а арендa тIа бовла ловш болга. Сона хетачогIа, кердача юртбоахама шера арендни звеньяш холуш дукхагIа хургьа тхо долча.

Пренеш хьайийллар Грозненски горисполкома председателя депутата **В. М. Шамардина.**

Республика, цу даькъе гор. Грозне а, халкъа боахама дерригача доакъоша кararча шера бьяча балха итогашта критически мах беш, ала йиш йолаш да вай пхьан метте лаьттадац, аьнна. Массанахьа а холуш да дегIахихлга, цхьадолча хьокхамашта плана тIа белгалбаькхача боарамга вай кхаьчадеце а.

Депутата къаьстта теркам тIаэзар город социально дегIаухалга лоархIамеча даькъе сецадеш долча цхьадолча дешашта, Хаьдда аьлча, теркам тIаэзар капитальни гIишлошъечара гIулакхаш тоаде дезаш, гIишлошъяра низлаш гIишлоп индустре базен алсамъяха езаш, боахама хьисапе гIишлошъелга кхы тIа а шеррагIа дегIакхувла дезаш, -коммунальни боахама доал дара структура хувпа езаш хилара. Дикка дукхагIа терко тIаоза езаш да баха нах кхачанца Iалашбара дешаш, шерде деза предприятештен совхозаштен юкъе вIаши цхьана уттадеш дола договорни денхараш, дегIакхувла еза фирменни тикай сеть, материални база.

Теркам тIаоза безам бар са, аьлар къамаьл даьчо, моттигерча Советий доал дара структура эргаяккхар санна долча лоархIамеча деша а, хIана аьлча, цох тийша да регион экономически а социально а дегIакхувлачара цун лоархIам бокъонца тIоагIбалар.

Уьк тIехьарча хана, довзаш дола правительства социамаш арадьянначул тIехьагIа, дикка холуш шерьеннай моттигерча Советий функцеши бехкохками, цхьабакъда, штаташи окладаш шоаш хиннараш йисай. Ерригача шоай доалахьарча территоре тIара экономика дегIаахара Советаша еча влиянех цIенхаттта мишта дувца йиш я, нагахьа санна промышленноста, гIишлошъяра, бытовой гIулакхаш дара, кооперативаш дегIакхувлара, ишттa кхы дIахо йола отделаш цар ца хилча. ХIаьта нагахьа санна, уж дешаш кхоачашдеш йолча города а районий а планови органий болхлой окладаш 120—130 сомал тIех ца йоалийга тIатехача, дикка бIаргуш да хIанз долаш долча хьале уж дешаш къоастадара йола Советий влияни гетара кIезига хургйолга. Бокъо а йолаш оттаде йиш я. аьнна хет тхона города моттигерча Советий доал дара структура эргаяккхарахи болхлой окладаш лакхъярахи дола дош.

Дош лу Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза председателя депутата **А. А. Хусаиновна.** Ерригача подразделенешта боахама чурча расчетаген чекови системаген довлалга соахка денз кхоачашде йолаеннай колхоза правлени, аьлар цо, хIаьта 1988 шу доладелча денз йизза ше-шийна финансировани ярга бьянаб боахам. Бригадни подрядаш вIашагIъехнай, къьяьста хьайбаш леладара даькъе а йохкаш.

Тхьамнагара дIанийккхача, юртбоахама продукце дерриг тайпаш кийчдаран уж пачхьалкхенга дохкарах XII пятилетка кхаь шера планаш тIехкхоачашъяьй. Карара юртбоахама шу молхоза къахьегамхоша чакхдоаккх во доацача хьокхамашца. Планал тIех паччахьалкхенга дехкад 1000 центнер гаргга дулх, 300 центнер совгIа шура, тIехкхоачашъяьй паччахьалкхенга тха дохкара план. Паччахьалкхенга йохкаш йола хьайбай продукци, керттерча даькъе. дикал лакха йолаш я. ДIачулуча хIара бежана юнъера дозал 345 килограмм хилар. Общественни хьайбашта Iалашдаьд дика доакъараш — хIара условни бежана лаьрхIа 22 единица, Ханнахьа тоаяь дIаоттаяьй хьайбаш лоатташ помещенеш.

1986 шера хьалъяьй юхьанца денз цу чу подрядни бригадаша болх беш дулха хьайбаш кхабара йола откормочни комплекс. Дийнахь-бус тIакхеташ дола дозал 1 килограмм гаргга да. Из метод

ПРЕНЕШ

лашка а хIанз а тIехь йизза дIаяланза я из проблема. Почтальона болх хала ба. хIаьта цу профессена наха мел сий дой а — лоархIаш бац. Затратий лоадама дола дакъа мара юхаметта а ца оттадеш, почта дIакхоачаярах бувзама органашта тетара кIезига ахча тел издательстваша.

Вай дахаш яр XIX Ерригсоюзни партийни конференце решенеш хьаддача гIулакхашца кхоачашъю ха я, ишттa дIадоладир ший къамаьл Ночч - ГIалгIай цементни завода йоккхагIйолча машиниста депутата **С. Т. Эльмурзаевас.**

Теркам тIабахийта ювцаш латт СССР Конституце хувцамехи тIатохарехи, хIаьта ишттa СССР халкъа депутаташ харжарахи долча Законий проекташ. Ерригача производственни коллективашкарча собранешка юкъекхуьь Советаш дизза кара доал долаш хиларга дIатIайгара керттера маIан дола предложенеш, замечанеш.

Сессе яха араялалехьа вIашагIихетараш хилар са завода, общественни организацей кулгалхошца, харжархошца, хIаьта уьк сессе дувца, аьнна цар сога дехар даьр ер да. 14 шу даьннал Чири-Юрт яха поселок хьалъяь, цунна гонахьара территори хьалийнай дуккха а хьалъяьча гIонца йолча, цхьабакъда шоай лоIаме йолча организацешеи предприятешеи. Цар массане а я шоай конораш, шоашта фусамаш хьалъю. ХIаьта уж фусамаш хьатIахотт цу ханз хиннача поселкана лаьрхIа хьалъяьча хица Iалашо яра, канализаце, йIовхалца Iалашо яра системашта. Кхетадеш да, цу системашта мел дукха низ тIабуж, хIаьта из бахьан долаш баст-каста йох уж, пайдана йоацача йоал. Уж тоаер духхьал цхьа цемзавод мара яц. Цхьабакъда, цун службай низ дIахчаац массадолчоа бIарг тIалоаттабе. Цудухьа, 1989 шера план боахаме дIаойаржаеш да тхо. ХIанз-цига кхоабаш да 550 бежан,

ПланагIа хила доагIар 1 млн. 350 эзар сом долча 2 млн. 150 эзари сом пайда а беш, чакхдоакхаш латт ер юртбоахама шу колхозо. цIена хьахинна пайда 600 эзар сом ба, планагIа доагIар 270 хиннача. Из да-кх ше-шийна финансирован яр, боахама расчети чекови системен яхилга! Цу тайпара хьокхамаш цIакхха а хиннадац колхозе.

Хьаддача ший теркама кIал лоаттаду колхоза правлене баха нах балха дIанийсбара дош, швейни объединене гIонца МахкетIа яхача юрта хьайийллай, балха тIа дIанийс а баь хIанз 80 гарттача саго болх беш йола, хIамаш тега цех, хIаьта шу чакхдоаллача хана шни сменагIа болх белга вIашtIехьдьаккхачул тIехьагIа, цига къахьегаш хургба 170 саг, тIехьа тIайоагIача хана Агишты яхачеи Сельментаузен яхачеи юрташна хьаелла лерхI кхы а ши цех.

Бувзама средстваш дегIайоалаярен эргаяхарен дешашта теркам тIаэзар ше къамаьл деш бувзама Ночч - ГIалгIай производственно - технически управление начальника **А. З. Хаита.** Белгалъякхха программа кхоачашъяр бахьан долаш кararча пятилетка шерашка хьахиннай керда телефонни станцеш, телевизионни ретрансляторашш, производственни а технологически а процессашта автоматизации механизации яра средстваш. ХIанз хьалъеш латт гор. Грозне массехи телефонни станци, кхаь программагIа хургйола радиотелецентр, производственни зданеш, соцкультбыта объекташ.

ХIанз а дукха летькъ нах почта ва хьакхуь яхаш. Почтана обработка яран ашшача дIанхоачаяран йола центр г. Грозне хьалъяро аьттув белар почтальонаш шовза кIезигбе, уж автоматизированни линей операторашца а беш, цхьабакъда, цу хьаоттаеча хана халкъа депутатий моттигерча Совета доалахьа а хургйолаш/ уйла е еза жилищно - коммунальни боахама производственни управлени вIашагIйолларах а цунна финансировани елгах а.

Дукхача хана денз къаостадеш дац шийца кинотеатр а долаш культура Дворец, школа хьалъярах дола дош. Поселкера юкъера школа 520 сага мара лаьрхIа яц, хIаьта дешаш бараш-м 1120 саг, е шозза дукхагIа ба. Къоастданза дергдоацача кхаьчад общепита, торговлен дерриг дешаш ший теркама юкъмоттиге лоаттадергдола потребительски общества филиал е кхыйола организаци вIашагIйолла езаш хилар а.

«Назрановский» совхоза звеньевойс депутата **М. Б. Ужахова** дийцар къахьегам подрядни, арендни хьисапе вIашtIехьбаккхара совленех. ХIанзлехьа кararча шера совхозера кхаши хьайбаш леладу ерриг участкаш подрядагIа болх беш я. хIаьта хьажкIаш кхею йиъ механизированни звено, цу даькъе аз кулгалду звено а йолаш— арендни я, аьлар депутата. ТIехьара хьахулачун даьй хьисапе йоанхо ю звенон хIара члена, доагора - хьаихара материалий, запасни оатхалий кхом бе гIерт. лаххагIа дикал а йолаш балхаш де гIерт. Арендни звеньяша дечунга теркам тIабахийта хьеж беррига механизаторашш, дукхачар хьахайтад тIадоагIача шера шоаш а арендa тIа бовла ловш болга. Сона хетачогIа, кердача юртбоахама шера арендни звеньяш холуш дукхагIа хургьа тхо долча.

Ший низашца кхоачашъю «Старогрозненфть» НГДУ «Жильe-2000» яха программа, боахама хьисапе хьалду цIенош. Уьхаза цIенхаттта баргал я материально-технически Iалашо. Йоацаш я лаьрхIа йола механизмаш, сантехнически материалаш, аьшкбетон, столярни изделеш, кирпишк. Субподрядчикаш — газовикаш, сантехникаш, вентиляционникаш, хIаьта ишттa термоизоляци, ераш, эггара хьалха болх беш ба планови йолча паччахьалкхен объекташка, хIаьта тха балхаш даьдацар, аьнча цхьаннхха бехк тIабижаш царна. Эсала, я НГДУ гIишлонхой шоай доалахьара материально - технически база. КIезига дац сагото йиташ дола дешаш ишттa ерригача районе а. Вочча хьале ба водопроводно - канализационни боахам. Хьал телхаду лаьттан кIаларча хиша цIеной лардаш хьалъюзаш хиларо, цар боарамо цIенхаттгарч кхерам тIаоттабу района фусамий фонда, цхьайолча участкашка ушалаш хьахиларга дIатIавуг. Водопроводни сетешта реконструкци яра хьакъеьча РСФСР жилищно-коммунальни боахама Министерства коллеге, КПСС обкома бюроси НГIАССР Министрий Советон тIанийца бола соцам Старопромысловски районе кхоачашбеш бац.

Министерства кулгалхоша, унахцIено лораяра организшеи учрежденешеи укх тIехьарча хана тIагIертта бу бахархошта медицинскии молхащеи гIо дара динал эргаяккхара болх. а ьлар НГIАССР лораяра министра депутата **Г. У. Мальсагова.** Чакхбоаккхача балха тIа эффективность хилар бакъду ханна къахьега моташ ца хилар 8,6 процент лохагIа а йолаш, наха лазараш кхеталга, бераш довлга 11,4 процент лаьIаларо. ЧIоагIлуш йоагIа материально - технически база, хIанзарча ханара медицински техникаца Iалашъеш латт лечпрофучреждеиеш. Дукха йохко ю лорий кадрашца укомплектовани яра, цар профессиональни баорам лакхбара дешай.

Финансироване. дерригачу хьастий чотагIа кararча шера хьалъеш латт унахцIено лораяра 20 совгIа объект, реконструкци а еш 2,2 млн. сома маьха капитальни ремонт еш латт 40 учреждена. Цхьабакъда, мелача темпашца ду дерригa а. Шера телаш йола ассигновани караерзаеш яц.

Миндздраве гIолла бюджет кхоачашъелга 98 процент хиллан хургда, аьнна хеташ да. Медицински болхлой цхьайолча категорей окладаш лакхъярца дувзаденна 1 млн. сом хиллал йола ассигновани тоъаш яц алапеш телзра.

1989 шера унахцIенош лораяра системе дIахоьоргболаш ба материально-технически база тоаяра болх. Приоритетни лостамаш да, аьнна белгалдьаккхад наьнен берен унахцIено лораелга, туберкулезаца къовсам лоатташ, скорн медицински гIо дар тоаделга, амбулаторно-поликлинически гIо дар эргадоакхилга, ханна болх бе могаш а воацаш цамогаш хилар кIезигделга, наркоманеца къовсам лоатташ, медицински кадраш кийчъеллеш царех пайда ийбелгеш. 1989 шера планагIа финансировани яра дерригача хьастий чотагIа 360 менги хургбола стационараш 1420 саг лаьрхIа йола амбулаторно-поликлинически учреждени эксплуатаце дIаяла лерхIаш да.

Ховш ма хиллара, уьк шера сентябре г. Грозне хилар СССР Минздрава планови выездней сесси, цул тIехьагIа оаха кийчъяьй XIII пятилетне а 2005 шерага кхачалца йолча юкъе а республика унахцIено лоралелга масс оагIорахьара дегIакхувлара йола программа. Могаьй программа кхоачашъяро дIалех 5—6 миллион сома маьха а йолаш, ассигновани алсамйоахилга. Лакхехьарча Совета уьк сессе терхалтача бакъахьа да вай унахцIено лораяра финансови хьал, программа йизза кхоачашъяран республика бахархой унахцIено лоралелга Iалашаран духьа алсамъяха еза ассигновани.

Цу тIехь пренеш чакхъяьлар. Хьалха хоам бан ма хиллара, хьежача дешай хьакъеьча доагI-доагIа законаш социамаш тIанийцар Лакхехьарча Совето.